

ANWB**EXTRA**

Italiaanse Riviera

De 15 hoogtepunten in een oogopslag

3 Wandelen in het Parco della Mura
(blz. 42)

1 Via Garibaldi en Via Balbi
(blz. 34)

2 Porto Antico
(blz. 39)

11 Camogli en San Fruttuoso
(blz. 88)

12 Het schiereiland Portofino
(blz. 91)

13 Wandelen in de Cinque Terre
(blz. 101)

14 La Spezia
(blz. 108)

15 Van Portovenere naar Tellaro
(blz. 111)

Welkom

Benvenuti	6
Ter oriëntatie	8
Kennismaking, Italiaanse Riviera in cijfers	10
Geschiedenis, heden, toekomst	14
Overnachten	16
Eten en drinken	18
Praktische informatie	20

Onderweg langs de Italiaanse Riviera

Genua en omgeving	32
Genua 32	
Riviera delle Palme – van Genua tot Imperia	44
Albisola 44, Savona 45, Noli 49	
Finale Ligure 51, Albenga 57, Alassio 60	
Laigueglia 62, Cervo 66, Diano Marina 67	
Riviera dei Fiori – van Imperia tot Ventimiglia	68
Imperia 68, San Remo 72	
Bordighera 79, Ventimiglia 83	
Riviera di Levante – van Camogli tot Levanto	87
Camogli 87, Santa Margherita Ligure 87	
Portofino 90, Rapallo 90, Chiavari 94	
Sestri Levante 96, Moneglia 97, Levanto 98	
De Cinque Terre en de Golfo della Spezia	100
Monterosso 100, Vernazza 104	
Manarola 105, La Spezia 106	
Sarzana 110	

De 15 hoogtepunten

- 1 Chique straten met paleizen – Via Garibaldi en Via Balbi** 34
De prachtige gebouwen van de Genuese rijken.
- 2 Herrezen uit de ruïnes – Porto Antico** 39
Van braakliggend industrieterrein tot schitterende kades met attracties.
- 3 Forten boven de stad – wandelen in het Parco della Mura** 42
Te voet of met de mountainbike naar Forti di Genova.

4	Koele hoogtes boven de Riviera – op de Monte Beigua	46
	Rustige plaatsjes en ongerepte natuur van het middelgebergte.	
5	Streek vol ontdekkingen – Finalborgo en het Parco del Finalese	53
	Tastbare late middeleeuwen en een bijna geheimzinnig landschap.	
6	In het teken van de overzeese handel – middeleeuws Albenga	58
	Twaalf verdedigingstorens en een prachtig bewaard gebleven centrum.	
7	Burchten en oude dorpen – uitstapje naar de Alpi Liguri	63
	Onderweg in het verlaten berglandschap van de Ligurische Alpen.	
8	In het rijk van de olijfbomen – de valleien van Imperia	69
	Heerlijke olijfolie van de oliemolens in de kleine dorpen.	
9	Chic toerisme – parken en villa's aan de Bloemenriviera	76
	Belle époque in San Remo, Bordighera en de Giardini Hanbury.	
10	Kunstenaars en heksen – Val Nervia en Valle Argentina	80
	De opleving van de vrijwel ontvolkte plaatsen van het achterland.	
11	Vissersplaats en kloosterbaai – Camogli en San Fruttuoso	88
	Pastelkleurige huizen en een afgelegen baai.	
12	Chique plaats en eenzame natuur – het schiereiland Portofino	91
	De favoriete bestemming van de jetset in de <i>macchia</i> boven de kust.	
13	Idyllische paden langs de kust – wandelen in de Cinque Terre	101
	De steile kust boven de kleurrijke dorpen vormt een wandelparadijs.	
14	Vijf musea en een markt – La Spezia	108
	Voor liefhebbers van het 'gewone' Italiaanse leven en kunst.	
15	Golfo dei Poeti – van Portovenere naar Tellaro	111
	Dichters dwepen met de schoonheid van de Golfo della Spezia.	

Toeristische woordenlijst	114
Culinaire woordenlijst	116
Register	118
Fotoverantwoording	121
Notities	122
Colofon	126
Paklijst	127
Extra-routes	128

- Deze symbolen in de tekst verwijzen naar een plattegrond
 Dit symbool in de tekst verwijst naar één van de 15 hoogtepunten
 Dit symbool in de tekst verwijst naar een Waar voor je geld!-tip

Benvenuti – Welkom

Het idyllische Vernazza, gebouwd op een rots in zee, is een lust voor het oog. Vrolijk gekleurde huizen staan dicht op elkaar langs een kleine haven, waar de bootjes op de golven dobberen. Een middeleeuwse kerk waakt over een kleine piazza, waar de hele dag door gezellig geroezemoes klinkt. Prachtige wandelpaden leiden naar de steile wijnterrassen die boven het dorp liggen en van waar het uitzicht spectaculair is.

Ter oriëntatie

De hoofdstad Genua

De **metropool van Ligurië** (► G 3) is een levendige stad, met een historisch centrum dat bijna oosters aandoet. In Via Garibaldi herinneren schitterende *palazzi* aan de rijkdom van de voormalige zee- en handelsrepubliek. Ook kerken, musea en kunstschaten maken van Genua een interessante bestemming. De middeleeuwse kathedraal San Lorenzo is het religieuze middelpunt van de stad. De Porto Antico, de oude haven, werd verbouwd tot een pleisterplaats voor recreanten met moderne gebouwen, zoals het Acquario, het grootste zeeaquarium van Italië. Maar bovenal is Genua een stad die bruist en waar een typisch Italiaanse sfeer heerst. Een wandeling door het gedeeltelijk autovrije centrum brengt u langs drukke markten, historische cafés en gezellige trattoria's.

Riviera delle Palme

Ten westen van Genua begint de **Palmenriviera** met rustige badplaatsen. Tot **Savona** (► E 4) reiken de bergen van het Parco del Beigua tot aan de kust. Bij **Finale Ligure** en **Noli** (beide ► E 4) lopen de hellingen van het kustgebergte steil af naar zee. Beide plaatsen hebben goede stranden en een mooi oud centrum. Het achterland van het Parco del Finalese, een droog kalksteenlandschap, is een goede bestemming voor wandelaars, mountainbikers en sportklimmers.

Tussen **Finale Ligure** (► E 4) en **Diano Marina** (► C/D 6) liggen veel goede stranden, en het aan een brede baai gelegen **Alasio** (► D 5) is de belangrijkste badplaats van Ligurië. Langs de kust hebben appartementencomplexen en vakantiewoningen de overhand. Bezienswaardig zijn de oude centra van **Al-**

benga (► D 5) en **Cervo** (► D 6). In het verlaten achterland met de oude bergdorpen, waar de huizen dicht op elkaar staan, kunt u genieten van de mooie omgeving en ontsnappen aan de drukte van de kustplaatsen.

Riviera dei Fiori

In **Imperia** (► C 6) kunt u het oude centrum van Porto Maurizio verkennen of in de haven van Oneglia genieten van verse vis. Uitstapjes in de valleien rond **Dolcedo** (► C 6) leiden naar het rijk van de olijfbomen, die hier op de steile hellingen worden verbouwd.

Ten westen van Imperia voert weinig aantrekkelijke stedelijke bebouwing de boventoon. Bij **Taggia** (► C 6) met haar historisch centrum komt de ruige, romantische Argentinavallei uit bij het oude bergdorp **Triora** (► B 5), dat aan de Monte Saccarello (2200 m) ligt.

San Remo (► B 6) heeft geen bijzondere bezienswaardigheden, maar het oude centrum La Pigna, de levendige straatjes met winkels en de villa's uit de 19e eeuw maken een verblijf toch de moeite waard. Via het stijlvolle en rustige **Bordighera** (► B 6/7) bereikt u de grens- en marktstad **Ventimiglia** (► A 6), waar het middeleeuwse centrum en de exotische tuinen van Villa Hanbury de belangrijkste bezienswaardigheden zijn. Tochten door de **rivierdalen van Nervia** en **Roia** (► A/B 6) brengen u naar het ongerepte berglandschap van de Ligurische Alpen.

Riviera di Levante – van Camogli tot Levanto

De kleine haven- en badplaats **Camogli** (► H 4) ten zuiden van Genua is net een plaatje met zijn kleurige gevels.

Het dorp is het vertrekpunt voor wandel- en boottochten naar het **schiereiland Portofino**, met het eenzaam aan zee gelegen klooster **San Fruttuoso**. Er leiden geen geasfalteerde wegen naar het schiereiland. Wandelliefhebbers zullen genieten van het kustpad dat van Camogli via San Fruttuoso naar Portofino loopt. Meer naar het zuiden gaat de chique vakantieplaats **Santa Margherita Ligure** naadloos over in het alledaagsere **Rapallo** (▶ alle H 4). Vanaf beide plaatsen is het mondaine en pittoreske **Portofino** (▶ H 4) gemakkelijk bereikbaar. Hier ontmoet de internationale jetset elkaar.

Op weg naar het zuiden is het niet zo toeristische oude centrum van **Chiavari** (▶ J 4) met zijn markten, cafés en winkelgalerijen een tussenstop waard. In het stadje **Sestri Levante** (▶ J 4) ligt rond de Baia del Silenzio nog een mooie oude wijk, waar de kleurrijke gevels van de huizen in zee weerspiegelen. De steile kust ten zuiden van Sestri Levante is niet bebouwd. Mooie plaatsjes aan beschutte baaien als **Moneglia** (▶ K 4) en

Levanto (▶ K 5) vormen goede bestemmingen voor een rustige strand- of wandelvakantie.

De Cinque Terre en de Golfo della Spezia

Natuurlijkhebbers en wandelaars uit de hele wereld raken in de ban van de ongerepte natuur en de steile kust van de Cinque Terre. Het is de populairste bestemming in Ligurië. De vijf pittoreske dorpen zijn door oude wandelpaden hoog boven zee met elkaar verbonden. **Monterosso** heeft het beste strand, **Vernazza** is bijzonder fotogeniek, maar ook **Corniglia**, **Manarola** (▶ alle K 5) en **Riomaggiore** (▶ L 5) zijn met hun kleurrijke huizen bijzonder schilderachtig.

Rond **La Spezia** (▶ L 5) bepalen werven en fabrieken het beeld, maar de levendige havenstad heeft ook interessante musea en de ongerepte natuur aan de Golfo dei Poeti. Het schilderachtige **Portovenere** behoort tot de mooiste plekken van Ligurië; de burchtplaats **Lerici** en het kleine **Tellaro** (▶ alle L 5) zijn idyllisch.

De kleurrijke kraampjes van Chiavari zijn een tussenstop waard

Kennismaking, Italiaanse Riviera in cijfers

Zwemmen, wandelen en cultuur

Aan de Riviera begon de ontwikkeling van het Italiaanse toerisme. De schitterende natuur, het milde klimaat en de subtropische vegetatie trokken al in de 19e eeuw reizigers die zich de luxe van een vakantie in het zuiden konden veroorloven. Vanuit Engeland, Duitsland en Rusland ontvluchtten ze de winterse kou om deze in te ruilen voor een verblijf aan de aangename kusten van Nice, San Remo en Bordighera.

Tegenwoordig komen de meeste toeristen 's zomers voor een strandvakantie naar de Riviera. Ligurië wordt echter ook steeds populairder als bestemming voor wandelvakanties. Vooral de heuvels van Portofino, de Cinque Terre en het bergachtige achterland van de Riviera di Ponente zijn prachtige wandelgebieden. Ook op cultureel gebied heeft de Italiaanse Riviera meer dan genoeg te bieden. In Genua bevinden zich belangrijke kunstwerken en interessante musea en ook andere plaatsen trekken veel bezoekers met hun goed bewaard gebleven oude stadscentra, romaanse en gotische kerken en middeleeuwse burchten.

Veel natuur, een beetje kunst, een zonnig *dolce vita* met strand en niet te vergeten de culinaire geneugten, steeds met uitzicht op zee en bergen – deze combinatie maakt de Riviera zo aantrekkelijk.

Tussen zee en bergen

De Italiaanse Riviera heeft vele gezichten, die echter allemaal worden gevormd door de zee en de bergen. De steile hellingen van de Zee-Alpen en de Apennijnen reiken tot vlak aan de kust, die bijna overal heel afwisselend

is. Nu eens liggen terrassen met wijn- en olijfbomaarden pal aan het water, zoals in de Cinque Terre, dan weer lopen ruige kliffen steil af naar zee. Zelfs in Genua rijzen pal achter de huizen groene berghellingen op. Verder naar het westen, aan de Riviera di Ponente, liggen door heuvels met olijfbomen omgeven vlakten langs de kust. Hier vindt u brede zandstranden, die al tijden populair zijn bij toeristen, zoals die van Alassio en Finale Ligure. Tussen de drukte van de badplaatsen aan de kust en de rust van de oude bergdorpen in het achterland liggen maar enkele kilometers.

Streek zonder winter

Het aangenaam zachte klimaat oefent een bijzondere aantrekkingskracht uit. De bergketens van de Alpen en de Apennijnen, die parallel aan de kust lopen, beschermen het gebied tegen noorden- en oostenwinden. Bovendien zorgt de invloed van de zee voor milde winters. Het vriest hier nauwelijks; in januari bedraagt de gemiddelde temperatuur zo'n 8-10°C, ongeveer net zo hoog als bij de Golf van Napels. De bloeitijd duurt het hele jaar; al in februari kleurt het land geel van de mimosa. Iets later beginnen de fruitbomen te bloeien, gevolgd door orchideeën en anemonen, brem en klaprozen, rotsrozen en mirte. Tal van exotische gewassen zijn aan de Riviera inheems geworden: niet alleen sinaasappel-, citroen- en palmbomen, maar ook vijgcactussen, agaves, bougainvilles en dadelpruimen. Voor plantenliefhebbers is dit een boeiende regio, vooral vanwege de enorme diversiteit van de flora op de verschillende hoogtes. Boven de kust verrijzen middelgebirgen met terrassen met olijfbom-

Kennismaking, Italiaanse Riviera in cijfers

gaarden en eiken- en kastanjabossen, daarboven begint het hooggebergte met naaldbossen, kale bergweiden en bergbloemen.

Het bruisende centrum van Genua

Genua is het economische en culturele centrum van de regio. Er wonen zo'n 630.000 mensen, circa 40% van de totale bevolking van Ligurië. De levendige stad is een fascinerend vat vol tegenstellingen: in de bochtige steegjes staan fraai gerestaureerde barokpaleizen, achter afbladderende gevels gaan elegante winkels schuil en chique cafés liggen bij alledaagse, drukke marktjes. Genua, ooit een van de rijkste steden van Italië, heeft economisch geleden onder de neergang van de zware industrie en de

scheepsbouw. Tegenwoordig staat de stad bekend als dienstencentrum. De oude haven is volledig opgeknapt: het in 1992 geopende Acquario – het grootste zeeaquarium van Europa – is inmiddels een van de populairste toeristische attracties van Italië. Ook de sporen van het roemrijke verleden zijn in Genua nog goed te zien. Van de middeleeuwse bloeitijd getuigen de kathedraal San Lorenzo en veel romaanse kerken. In Via Garibaldi staan de prachtige *palazzi* van de Genuese bankiers, die tot in de 18e eeuw tot de rijkste kooplieden van Europa behoorden.

Levendige steden en idyllische dorpen

Ook veel andere Ligurische steden hebben een interessant historisch centrum.

Het lange zandstrand maakt van Varigotti een van de beste badplaatsen aan de Italiaanse Riviera

Vers gemaakt het lekkerst: pesto

In Albenga bepalen middeleeuwse verdedigingstorens het stadsbeeld: Ventimiglia en Noli kunnen bogen op eeuwenoude steegjes, Sestri Levante is prachtig gelegen op een schiereiland en in Chiavari zijn de straten in het centrum omzoomd door galerijen. Bijzonder mooi zijn bovendien de vele kleine dorpen met de kleurrijke huizen, die schilderachtig om baaien gegroepeerd staan of vanaf heuvels over het land uitkijken. Portofino en de dorpen van de Cinque Terre – vooral het pittoreske Vernazza – sieren de omslagen van veel Italiaanse fotoboeken. Daarnaast zijn er ook minder bekende, maar desondanks bezienswaardige plaatsen als Dolceacqua, Pigna en Triora in het achterland van de Bloemenriviera, het pal boven zee gelegen Cervo, Castelvecchio en

Zuccarello in de valleien van Albenga, en Portovenere en Tellaro aan de Golfo della Spezia.

In deze idyllische dorpen krijgen bezoekers vaak het gevoel dat ze in een andere tijd terecht zijn gekomen – in die van vissers, boeren en wijnboeren. Maar schijn bedriegt: landbouw speelt in Ligurië geen grote rol meer en wordt vaak alleen nog als bijverdienste bedreven. Twee derde van de Liguriërs werkt tegenwoordig langs de kust in de dienstensector, nauwelijks een vijfde in de industrie. De Riviera is geen ‘achtergebleven’ gebied. Slechts weinig mensen zijn in de afgelegen berggebieden blijven wonen, die daardoor een extra verlaten indruk maken. Deze gebieden zijn echter niet meer representatief voor de Ligurische levensstijl.

Culinaire geneugten

Toch zijn veel tradities bewaard gebleven. Dat geldt vooral voor de plaatselijke keuken. Weliswaar krijgen toeristen in sommige restaurants langs de kust liefdeloos bereide maaltijden geserveerd, maar overall zijn goede adresjes te vinden waar smakelijke streekgerechten op de kaart staan. De basisingrediënten van de Ligurische keuken zijn olijfolie, kruiden en groenten. Het bekendst is pesto, een saus van basilicum, knoflook, olijfolie, pijnboompitten en Parmezaanse kaas, die bij pasta wordt geserveerd. Nog lekkerder is misschien wel de walnotensaus, die vaak wordt opgediend met gevulde pasta (zoals ravioli en *tortelli*). Maar er zijn ook visgerechten, koken met wijn en olijven, in de herfst eekhoortjesbrood en nog veel meer.

Je zou denken dat langs de kust van de Italiaanse Riviera veel vis wordt gegeten. Maar dat klopt niet. Vis was voor eenvoudige mensen altijd al te duur en tegenwoordig brengen de wateren bij Ligurië zo weinig op dat niet aan de vraag kan worden voldaan. De meeste vis in restaurants komt dan ook uit andere regio's of van kwekerijen.

De Ligurische keuken bestaat van oudsher uit gerechten die niet alleen van de kust, maar ook uit het achterland komen. De groentetuinen, olijfboomgaarden en kruidentuintjes leveren alles wat nodig is om smakelijke maaltijden te bereiden. De Ligurische keuken maakt weliswaar sporadisch gebruik van de verfijndere bereidingswijzen van de naburige regio Piemonte, maar kent zelf ook culinaire hoogstandjes.

Feiten en cijfers

Ligging en grootte: Ligurië grenst aan Frankrijk en aan de Italiaanse regio's Piemonte, Emilia-Romagna en Toscane. De streek bestaat uit circa 250 km kust aan de voet van de Alpen en de Apennijnen. Ligurië is onderverdeeld in de Riviera di Ponente (van Genua tot de Franse grens) en de Riviera di Levante (van Genua tot aan Toscane). 97% van Ligurië bestaat uit heuvellandschap en bergen. De Monte Saccarello is met 2200 m het hoogste punt. Met een oppervlakte van 5418 km² beslaat Ligurië slechts 1,8% van het totale oppervlak van Italië.

Bevolking: Ligurië telt circa 1,6 miljoen inwoners (3% van de totale bevolking van Italië). Ruim 80% woont in de steden langs de kust. De bevolkingsdichtheid is met 300 inwoners per km² hoog, maar in het achterland laag (slechts circa 7 inwoners per km² rond Triora). Het geboortecijfer ligt onder het landelijk gemiddelde, 25% van de inwoners is ouder dan 65 jaar. De grootste steden zijn Genua (630.000 inwoners), La Spezia (95.000 inwoners), Savona (62.000 inwoners), San Remo (57.000 inwoners) en Imperia (40.000 inwoners).

Bestuur en politiek: Ligurië is een van de twintig Italiaanse regio's. Het regionale bestuur is sinds 2009 in handen van een centrum-linkse coalitie.

Economie: circa 18% van de beroepsbevolking is werkzaam in de industrie (staal, scheepsbouw, chemie), die zich rond Genua, La Spezia en Savona concentreert, terwijl 67% werkzaam is in de dienstverlening. Het bruto nationaal product komt met circa € 25.000 per hoofd van de bevolking overeen met het Italiaans gemiddelde.

Toerisme: jaarlijks bezoeken circa 3 miljoen toeristen de Italiaanse Riviera. Daarvan komen er circa 1,2 miljoen uit het buitenland, waaronder 35% Duitsers, 10% Zwitsers, 8% Amerikanen en 6% Britten.

Geschiedenis, heden, toekomst

Vroegste geschiedenis

Ligurië raakte als een van de eerste gebieden in Europa bewoond. Al in 200.000 v.Chr. leefden er mensen in de grotten van Balzi Rossi bij Ventimiglia. Botten en werktuigen uit de steentijd zijn onder meer gevonden in de grotten van het Parco del Finalese. Vanaf circa 1200 v.Chr. vestigden zich Ligurische stammen in de Zee-Alpen en de Riviera di Ponente. Hun taal en religie vertoonden Keltische invloeden.

De Romeinen

Na langdurige oorlogen werden rond 180 v.Chr. alle Ligurische stammen door de Romeinen onderworpen. De nieuwe heersers bouwden steden (Ventimiglia, Albenga) en legden kustwegen aan (Via Aurelia, Via Julia Augusta). In Ventimiglia en Luni bij Sarzana zijn Romeinse ruïnes bewaard gebleven, maar verder zijn er nog nauwelijks sporen uit deze periode te vinden.

De volksverhuizingen

In 537 kwam Ligurië onder Byzantijnse heerschappij. Rond 640 veroverde de Germaanse stam van de Longobarden het gebied, dat vervolgens in de 9e eeuw onder de Duitse keizers kwam te vallen. Veelvuldige overvallen van piraten en Saracenen maakten de regio onveilig, waarna de bevolking hoger gelegen gebieden opzocht.

Handelsrepubliek Genua

In de 11e eeuw werd Genua de bepalende macht in de regio. Door deelname aan de Eerste Kruistocht in 1099 kreeg Genua veel invloed in het oostelijke deel van het Middellandse Zeegebied en groeide de stadstaat uit tot een van

de belangrijkste handelsmachten in Europa. Als onafhankelijke republiek concurreerde Genua met Pisa en Venetië. Ook Ventimiglia, Porto Maurizio, Albenga, Noli en Savona vormden in sommige perioden zelfstandige stadstaten. In de 12e eeuw sloot Genua handelsovereenkomsten met het Byzantijnse Rijk en de christelijke en islamitische machthebbers van Spanje. Ook kwamen er handelsposten in onder meer Tortosa, Almeria, Constantinopel en rond de Egeïsche Zee. In 1284 werd de zeerepubliek Pisa verslagen, maar in het oostelijke deel van het Middellandse Zeegebied bleef Venetië een belangrijke concurrent.

De verovering van Constantinopel door de Ottomanen (1453) en de ontdekking van de zeeroute naar Amerika door de in Genua geboren Christoffel Columbus (1492) leidden tot een verschuiving in de internationale handelsstromen. De economische positie van Genua en heel Ligurië werd daardoor aanzienlijk verzwakt.

Financieel centrum Genua

Met de benoeming van de Genuese kapitein Adrea Doria tot admiraal van de Spaanse Armada (1528) begon voor de stad Genua een nieuwe bloeiperiode. De banken van Genua financierden de Spaanse keizers en andere Europese vorstenhuizen. Nadat in 1407 de Casa di San Giorgio, een van de eerste banken ter wereld, was gesticht, ontwikkelde Genua zich tot een financieel centrum. Genuese waardepapieren circuleerden in heel Europa. Vanaf halwege de 15e eeuw was Genua een van de rijkste steden van het continent. Bankiers bouwden er majestueuze woonpaleizen.

Op weg naar de moderne tijd

De intocht van het leger van Napoleon maakte in 1797 een einde aan de eeuwenlange zelfstandigheid van Genua. Ligurië kwam tijdelijk onder Franse heerschappij tot het in 1815 opging in het vanuit Turijn geregeerde koninkrijk Piemonte-Savoye. In 1861 werd Ligurië onderdeel van de nieuwe Italiaanse eenheidsstaat, terwijl de voormalige Savoyse gebieden rond Nice ten deel vielen aan Frankrijk. Halverwege de 19e eeuw werd de Riviera de eerste toeristenbestemming van Europa, toen de Britse, Russische en Duitse elite aan de kust kwamen overwinteren. De aanleg van een spoorlijn van La Spezia naar Ventimiglia vormde een extra stimulans voor het toerisme. Ook maakte in deze tijd de industrie (staal, scheepswerven, levensmiddelen) een belangrijke groei door in Genua en andere havensteden (La Spezia, Savona, Oneglia). Het westelijk deel van Ligurië specialiseerde zich met succes in de teelt van citrusvruchten en bloemen.

Heden en toekomst

Vanaf 1960 nam het strandtoerisme in Ligurië sterk toe, vooral aan de Riviera di Ponente, en kreeg het als bedrijfstak een steeds voornamere positie. Het belang van de landbouw nam daarentegen sterk af. De bevolking trok massaal weg uit de berggebieden en de oude agrarische levenswijze ging grotendeels verloren. Vanaf ongeveer 1970 ging het ook slecht met de industrie die zich rond Genua, La Spezia en Savona concentreerde. Staalbedrijven en grote scheepswerven moesten hun deuren sluiten. Buiten de toeristencentra was het verval duidelijk zichtbaar, vooral in het centrum van Genua. Net als elders werden de oude industriegebieden, achterhaald in een tijd van elektronica en digitalisering, probleemgebieden en probeerde men ze om te vormen tot centra voor dienstverlening. In Ligurië zijn de eerste successen vooral te zien in Genua, waar in de oude industriehaven een bloeiend congres- en vrijetijdscentrum is verrezen.

Na jaren van verval weer opgebloeid: het historische centrum van Genua

Overnachten

De Italiaanse Riviera beschikt over een groot aanbod aan hotels en particuliere accommodaties. De meeste van de op het strandtoerisme gerichte overnachtingsadressen zijn echter nogal anoniem. In deze gids vindt u waar mogelijk accommodaties met een bijzonder karakter of met een goede prijs-kwaliteitverhouding.

Hotels

De voorname, paleisachtige hotels in Bordighera, San Remo en Santa Margherita Ligure zijn trots op hun rijke historie, maar de prijzen zijn voor de doorsnee toerist niet te betalen. Er zijn echter ook veel goede en betaalbare privéaccommodaties in de middenklasse. Daarnaast is er een breed aanbod aan nette, ongedwongen geleide overnachtingsadressen in de lagere prijsklassen (zie Op internet, blz. 24).

Vakantiewoningen

Geschikte vakantiewoningen en -appartementen zijn er meer in het achterland dan vlak langs de kust. Uitzondering hierop zijn de Cinque Terre, waar de meeste bezoekers niet in hotels maar in vakantiewoningen verblijven. Vakantiewoningen in Ligurië zijn onder andere te vinden via www.sommerfrische.it, www.eurorelais.nl, www.casamundo.nl/italie/ligurie, www.bungalow.net/ligurie en www.blumenriviera.nl.

Bed & Breakfast

De particuliere Bed & Breakfasts, doorgaans sfeervolle en kleine overnachtingsadressen, vormen een betaalbaar alternatief voor de hotels. Een overzicht van geschikte adressen is beschikbaar bij de toeristenbureaus en op internet

via www.bed-and-breakfast.it (ook in het Engels en Duits).

Agriturismo

Vooraf in het achterland van Ligurië vindt u agrarische bedrijven die gasten ontvangen voor een vakantie op de boerderij. Vaak gaat het om een gerenoveerde vakantiewoning in een bijgebouw. Voor adressen: Agriturst, Corso Vittorio Emanuele II, I-00186 Rome, tel. 066 85 23 37, www.agriturist.it, www.agriturismo.it.

Campings

Aan de Riviera di Ponente liggen talloze campings. Minder keus is er aan de Ri-

Fotogeniek uitzicht vanuit het hotel in Camogli op de kerk Santa Maria Assunta

viera di Levante. In de Cinque Terre zijn helemaal geen campings. In juli en augustus zijn de meeste kampeerterreinen overvol. Informatie over campings vindt u via www.anwbcamping.nl/italie.html, www.camping.it, www.campeggi.com/nl, www.campeggi.it.

Jeugdherbergen

Finale Ligure, Savona, Genua, Levanto, Manarola en Biassa bij La Spezia beschikken over een jeugdherberg. Ze worden goed geleid en liggen op aantrekkelijke locaties. Prijzen voor een overnachting in een meerpersoonskamer liggen tussen de € 14 en € 20. Meestal zijn er ook eenvoudige tweepersoonskamers.

Reserveren

Reserveren is absoluut noodzakelijk voor de paasvakantie, de periode van 25 april tot 1 mei en in het hoogseizoen (juli/augustus). *'Tutto completo'* (helemaal vol) is het op populaire bestemmingen vaak ook tijdens zonnige wekeinden in het voor- en najaar. De hotels in de omgeving van Genua zijn bovendien al lang van tevoren volgeboekt tijdens de grote botenbeurs in de tweede week van oktober.

Prijzen

Een tweepersoonskamer in een goed middenklassehotel (met ontbijt) kost € 100 tot € 150. Goedkoper zijn kamers in eenvoudige particuliere accommodaties: € 55-70. Eenpersoonskamers zijn meestal ongeveer een derde goedkoper. Vooral in de badplaatsen kunnen de prijzen per seizoen sterk verschillen. Van half juni tot half september zijn de prijzen hoog, met pieken rond Pasen en in augustus.

Vakantieplaatsen

Voor strandliefhebbers

De Palmenriviera beschikt over de mees-

te goede zandstranden. Ze lopen lichtjes af, waardoor ze prima geschikt zijn voor kinderen. Allassio is een levendige, grote badplaats met een ruim aanbod aan hotels en recreatievoorzieningen. Diano Marina heeft als dorp niet veel te bieden, maar kan wel bogen op een mooi strand. Finale Ligure combineert aantrekkelijke stranden met een fraaie omgeving. Wie een voorkeur heeft voor kleine badplaatsen, kan het best naar Laignueglia, Varigotti of Noli gaan. Aan de Riviera di Levante is er minder keus; hier zijn Sestri Levante, Moneglia, Levanto en Monterosso geschikte bestemmingen voor een strandvakantie.

Voor natuurvrienden en wandelaars

Aantrekkelijke natuur vlak langs de kust is er alleen nog ten zuiden van Sestri Levante, bij de Cinque Terre, op het schiereiland Portofino en bij de Golfo della Spezia. Als uitvalsbasis voor een wandelvakantie zijn de dorpen van de Cinque Terre en de nog niet door het massatoerisme ontdekte directe omgeving (Levanto, Bonassola, Moneglia) het geschiktst. Maak ook eens een ontdekkingstocht door het achterland van de dichtbebouwde kust van de Riviera di Ponente. Goede startplaatsen daarvoor zijn Finale Ligure en het aantrekkelijke Triora aan de rand van de Ligurische Alpen.

Voor uitstapjes

Vooraf Sestri Levante aan de Riviera di Levante is een uitstekende startplaats voor het maken van uitstapjes. Vanaf hier zijn alle interessante plaatsen tussen Genua en La Spezia snel te bereiken. Aan de Riviera di Ponente zijn met name Ventimiglia, Bordighera en San Remo geschikte uitvalsbases voor een rondrit. Behalve het achterland is dan ook de nabijgelegen Franse Riviera tussen Menton en Nice een boeiende bestemming.

Eten en drinken

Maaltijden

Het ontbijt is in Italië van oudsher erg eenvoudig. In de ochtend zijn de Italianen tevreden met een espresso of cappuccino en een *cornetto* (een zoete croissant). Vooral in de goedkopere hotels valt het ontbijt dan ook vaak karig uit. In drie- en viersterrenhotels wordt steeds vaker een uitgebreid ontbijtbuffet aangeboden.

De lunch wordt doorgaans tussen 12.30 en 14.30 uur geserveerd en het avondeten van ongeveer 19 tot 22 uur. 's Middags en 's avonds ontvouwt de Italiaanse eetcultuur zich in al haar glorie. De Italianen nemen de tijd om te genieten en bestellen meerdere gangen. Een compleet menu bestaat uit een voorgerecht (*antipasto*), een eerste gang (*prima*: pasta, risotto of soep), een hoofdgerecht (*secondo*) en een dessert (*dolce*). Bijgerechten (*contorni*) worden meestal apart besteld.

Soorten restaurants

Tussen een *trattoria* en een *ristorante* zit niet heel veel verschil. Een *trattoria* was vroeger een eenvoudige eetgelegenheid, maar tegenwoordig gebruiken ook chiquere restaurants deze naam omdat het zo gezellig klinkt. Een *osteria* is een wijnbar met beperkte mogelijkheden om wat te eten. Ook in een *enoteca*, een wijnhandel, worden soms kleine gerechten geserveerd.

Kenmerkend voor de regio is de *focacceria*, waar de Ligurische tegenhanger van de Zuid-Italiaanse pizza verkrijgbaar is: een plat brood met daarin bijvoorbeeld uien of kaas. Vaak kunt u in een *focacceria* ook terecht voor de regionale specialiteit *farinata*, een pannenkoek gemaakt van kikkererwtenmeel.

De *bar* speelt in Italië een belangrijke rol in het dagelijks leven. Hier kunt u natuurlijk alle mogelijke soorten koffie drinken, zoals espresso, macchiato (met warme melk), *corretto* (met een scheutje alcohol) en cappuccino. Maar u kunt er ook terecht voor andere dranken en bovendien voor *panini* (belegde broodjes) en *tramezzini* (kleine sandwiches). Belegde broodjes zijn ook in vrijwel alle levensmiddelenwinkels (*alimentari*) verkrijgbaar.

De juiste toon

In restaurants en ook in eenvoudige eetgelegenheden wijst de ober of serveerster u een zitplaats toe. In sommige restaurants ziet men niet graag dat gasten alleen een bord pasta en een salade nuttigen. U bent echter zeker niet verplicht een compleet meergangenmenu te bestellen. De combinaties voorgerecht-pasta en hoofdgerecht-dessert zijn inmiddels ook bij Italianen ingeburgerd geraakt.

Vooral in eenvoudigere eetgelegenheden wordt aan tafel verteld wat er die dag op het menu staat. U kunt dan wel naar de menukaart (*la lista of il menu*) vragen, maar die is er niet altijd.

Prijzen

Een driegangenmenu (pasta, hoofden bijgerecht, dessert) kost in de goedkopere restaurants aan de kust € 24-29 en in het achterland € 18-23. Voor een fijnproeversmenu in een toprestaurant bent u € 50-80 kwijt. Daar komen de drankjes nog bij. Water is niet duur en de goedkoopste fles wijn kost € 8-15. Huiswijn (*vino sfuso*, *vino della casa*) is vaak nog goedkoper, maar niet altijd verkrijgbaar.

De prijs van een maaltijd zegt niet veel over de kwaliteit van het eten. In een eenvoudige eetgelegenheid kunnen heerlijke gerechten van uitstekende kwaliteit worden geserveerd, terwijl in restaurants van de midden- en hogere klassen een matige maaltijd op tafel kan komen. Vooral in de badplaatsen is de prijs vaak te hoog voor de geleverde kwaliteit. Over het algemeen wordt het beste eten geserveerd in de steden en de *trattorie* in het achterland, waar ook de lokale bevolking een hapje komt eten.

Betalen

Voor brood en couvert (*pane e coperto*) wordt in de meeste restaurants een vast bedrag (ongeveer € 2) in rekening gebracht, onafhankelijk van hoeveel er wordt gegeten. Voor de bediening (*servizio*) wordt soms een extra bedrag berekend, maar dat moet dan wel expliciet op de menukaart staan aangegeven. Bij visgerechten wordt de prijs

op de menukaart vaak aangegeven per 100 g (= 1 *etto*), waardoor een complete portie dus drie tot vijf keer zoveel kan gaan kosten!

Om te betalen roept u de bediening met '*Il conto per favore*'. Er wordt soms wat misnoegd gereageerd als groepen buitenlandse toeristen om een gesplittede rekening vragen.

Foaien

Een fooi geven in een restaurant is – voor zover er niet al *servizio* wordt berekend – niet noodzakelijk en zeker in eenvoudige eetgelegenheden ook steeds minder gebruikelijk. Wie toch iets wil geven, laat 5 tot 8% van het totaalbedrag van de rekening achter. Het bedrag naar boven afronden is niet gebruikelijk, u kunt het geld bij vertrek gewoon op tafel laten liggen. Met kleine bedragen (minder dan € 0,50) maakt u een krenterige indruk. Het is 'chiquer' om helemaal geen fooi te geven dan om zeer kleine bedragen achter te laten!

Waar de plaatselijke bevolking komt eten, is de kwaliteit meestal goed

Praktische informatie

Reizen naar de Italiaanse Riviera

Met het vliegtuig

Vanaf de **luchthaven Cristoforo Colombo** brengt een lijnbus (*volabus*) u in 20 min. naar het centrum van **Genua**. Vanuit Nederland en België gaan er geen rechtstreekse vluchten naar Genua. Wel zijn er vluchten met (minimaal) één overstap. Meer **informatie** over de luchthaven van Genua: tel. 010 601 51, www.airport.genova.it.

De Riviera di Levante is ook te bereiken via de **luchthaven Galileo Galilei Pisa**. De luchthaven ligt dicht bij het centrum van Pisa en heeft een treinverbinding met het centraal station van de stad. Vanaf hier zijn de Cinque Terre in ongeveer 1,5 uur te bereiken. Vanuit Amsterdam, Eindhoven en Brussel (Charleroi) gaan er rechtstreekse vluchten naar Pisa. Meer **informatie** over de luchthaven van Pisa: tel. 050 84 91 11, www.pisa-airport.com.

De Riviera di Ponente is bereikbaar vanaf de **luchthaven van Nice** (bus naar het centrum circa 30 min., vanaf hier elk uur een trein naar Ventimiglia). Vanuit Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven en Brussel gaan er rechtstreekse vluchten naar Nice. Meer **informatie** over de luchthaven van Nice: tel. 00 33 489 88 98 28, www.nice.aeroport.fr.

Met de trein

Vanuit Nederland kunt u de internationale trein naar Milaan nemen. Tussen Milaan en Genua rijden ongeveer elk uur een intercity (1,5 uur, circa € 18) en een regionale trein (2 uur, circa € 10). De intercity gaat vanaf Milaan via Genua verder naar Rapallo, Chiavari, Sestri Levan-

te, Monterosso en La Spezia of via Finale Ligure, Alassio, Imperia en San Remo naar Ventimiglia. De totale reis duurt circa 15 uur. Een alternatief is de route via Brussel, Parijs en Nice en dan verder naar de Italiaanse Riviera.

Informatie over treinverkeer:

www.ninternational.nl

www.b-europe.com

www.trenitalia.com

Met de auto

Voor de autoreis vanuit Nederland en België naar de Italiaanse Riviera rijdt u ofwel via Duitsland (Düsseldorf/Mönchengladbach, Karlsruhe) ofwel via Frankrijk (Metz, Straatsburg) naar Basel. Vanaf Basel gaat de route via de Gotthardtunnel en Milaan naar Genua. De totale afstand Amsterdam-Genua bedraagt ruim 1200 km.

Voor het traject door Zwitserland hebt u een tolvignet nodig. Dit kost CHF 40 (prijs 2015) en is te koop aan de Zwitserse grens, maar het is handiger om het vignet al voor vertrek in Nederland te kopen, bijvoorbeeld bij een van de winkels of op de website van de ANWB. Het tolvignet is een heel kalenderjaar geldig. Voor een aanhanger of een caravan is een extra vignet nodig. Ook wie voor een route via Oostenrijk kiest (Brennerpas) moet tol betalen. Hetzelfde geldt voor de Italiaanse autosnelwegen (voor personenauto's ongeveer 6 cent per kilometer, in Ligurië tot 10 cent per kilometer).

In de zomermaanden rijdt er een rechtstreekse **autoslaaptrein** van Düsseldorf naar het Italiaanse Verona. Vanaf hier is het nog ongeveer drie uur rijden naar Genua. Meer **informatie** vindt u op www.treinreiswinkel.nl.

Douane

Documenten: Nederlanders en Belgen moeten zich in Italië kunnen legitimeren met een geldig paspoort of een geldige identiteitskaart. Ook kinderen hebben een eigen legitimatiebewijs nodig. Automobilisten moeten een geldig rijbewijs en autopapieren bij zich hebben. Een groene verzekeringskaart is niet verplicht, maar wel aan te raden (u moet namelijk altijd kunnen aantonen dat uw voertuig is verzekerd).

Douanebepalingen: in principe kunt u onbeperkt tabak en alcohol invoeren, mits bestemd voor eigen gebruik. Bij grote hoeveelheden of indien u jonger bent dan 17 jaar kan de douane om een toelichting vragen. De volgende richtlijn geldt voor personen van 17 jaar en ouder: 10 liter sterkedrank, 90 liter wijn (waarvan maximaal 60 liter mousseerende wijn), 110 liter bier, 800 sigaretten, 200 sigaren, 1 kg tabak.

Reizen langs de Italiaanse Riviera

Met de auto/huurauto

Autorijden in Italië is een relatief kostbare aangelegenheid. Voor het gebruik van de autosnelwegen moet tol worden betaald (circa € 6 per 100 km), op een paar korte trajecten na. De brandstofprijzen zijn globaal vergelijkbaar met die in Nederland en België.

De maximumsnelheid in Italië bedraagt 130 km/u op autosnelwegen, 110 km/u op autowegen, 90 km/u op provinciale wegen en 50 km/u binnen de bebouwde kom. Buiten de bebouwde kom moet ook overdag dimlicht worden gevoerd. Het dragen van een autogordel is verplicht en verder dienen alle inzittenden bij pech of een ongeval een reflecterend veiligheidsvest te dragen. Het maximaal toegestane alcoholpromillage bedraagt 0,5, maar voor bestuurders die nog geen drie jaar hun

rijbewijs hebben geldt een absoluut alcoholverbod.

Italiaanse automobilisten houden zich niet altijd aan de verkeersregels, maar rijden doorgaans wel attent. Ook van de buitenlandse automobilist wordt dan ook enige flexibiliteit en een soepele omgang met de regels gevraagd. Houd u altijd aan parkeerverboden: de politie controleert regelmatig en de boetes zijn hoog. Bij een witte lijn mag u vrij parkeren, bij een blauwe lijn moet u betalen en bij een gele lijn mogen alleen bewoners hun auto parkeren.

Autoverhuurders zijn er in Genua, Rapallo, Chiavari, La Spezia, Savona, Alasio en San Remo. Informatie vindt u op de websites van de bekende aanbieders.

Met de bus

Langs vrijwel de gehele kust rijden regelmatig bussen, meestal om het halfuur. Alleen in het gebied tussen Sestri Levante en La Spezia is er nauwelijks busverkeer. Ook de dorpen in het achterland zijn per bus bereikbaar (op werkdagen meestal drie tot zes diensten per dag). Op zondagen en feestdagen (*festivi*) rijden er beduidend minder bussen. Buskaartjes zijn vooraf te koop op de busstations, in tabakzaken (*tabacchi*) en in cafés (*bar*). De prijs ligt rond de € 0,07 per kilometer.

Dienstregeling op internet: www.rivieratrasporti.it (van Ventimiglia tot Alassio), www.tpllinea.it (van Alassio tot Genua), www.apm.genova.it (Genua), www.atpesercizio.it (van Genua tot Levanto) en www.atcesercizio.it (Golfo dello Spezia).

Met de taxi

In de steden is het meestal geen probleem om een taxi te krijgen. De telefoonnummers staan in het telefoonboek vermeld onder *taxi* en *radio-taxi*. De tarieven liggen rond de € 2 per kilometer (het starttarief bedraagt circa € 5).

Praktische informatie

Toeslagen zijn er voor bagage, ritten op zondag en nachtritten. Taxichauffeurs zijn bij stadsritten verplicht de meter aan te zetten.

Met de trein

Vrijwel alle kustplaatsen zijn eenvoudig met de trein te bereiken. Ongeveer elk uur rijdt er een trein in beide richtingen langs de kust. Ook rijden er meerdere keren per dag intercity's van Ventimiglia of La Spezia naar Genua/Milaan (reserveren verplicht, tussenstops in belangrijke kustplaatsen).

Treinkaartjes voor de tweede klas kosten voor regionale treinen ongeveer € 7 per 100 km, voor IC-treinen circa € 11 per 100 km. Koop uw kaartje absoluut voor vertrek; alsnog een kaartje kopen in de trein is duur! Kaartjes voor lokale treinen worden vaak ook bij *tabacchi* en bars verkocht. Voor vertrek stempelt u het kaartje af in een gele automaat. Daarna is het kaartje 6 uur lang geldig, bij afstanden boven de 200 km zelfs 24 uur. In Eurostar- en intercitytreinen zijn de kaartjes alleen geldig voor het traject waarvoor u het kaartje hebt gekocht. De noodzakelijke reservering is meestal tot kort voor vertrek bij het loket te verkrijgen. Dit geldt in beperkte mate voor de drukste momenten (vrijdagmiddag, zon- en feestdagen vanaf laat in de middag).

Informatie over treinverbindingen in Italië: www.trenitalia.com of www.italotreno.it.

Feestdagen

1 januari: *Capodanno* (Nieuwjaar)

6 januari: *Epifania* (Driekoningen)

Tweede paasdag (*Lunedì di Pasqua/Pasquetta*)

25 april: *Liberazione* (Dag van de Bevrijding van het Fascisme)

1 mei: *Festa del Lavoro* (Dag van de Arbeid)

22

2 juni: *Unità d'Italia* (nationale feestdag)
15 augustus: *Ferragosto* (Maria-Hemelvaart)

1 november: *Ognissanti* (Allerheiligen)

8 december: *Immacolata Concezione* (Maria-Onbevleete-Ontvangenis)

25 december: *Natale* (Kerstmis)

26 december: *Santo Stefano* (naamdag van Sint-Stefanus)

Hemelvaartsdag, Sacramentsdag en tweede pinksterdag zijn normale werkdagen.

Feesten en festivals

Festa dei Saraceni: twee dagen rond 15 februari, in Taggia. Het feest herinnert aan een afgeslagen aanval van de Saracenen die bijna duizend jaar geleden plaatsvond. Hoogtepunten zijn een vuurwerkshow en een optocht in historische kostuums.

Festival della Canzone Italiana: wisselende data in februari. Het festival van het Italiaanse lied in San Remo trekt jaarlijks duizenden bezoekers.

Sagra del pesce: tweede weekend van mei, in Camogli. In de 'grootste pan ter wereld' – met een doorsnede van 4 m en speciaal voor deze gelegenheid gemaakt – pruttelt een enorme hoeveelheid vis, die gratis wordt uitgedeeld.

Infiorate: zondag na Sacramentsdag, onder meer in Imperia, Diano Marina en Levanto. De *Infiorate* zijn bloemenfeesten die rond Sacramentsdag in veel plaatsen worden gevierd. De straten en pleinen zijn dan versierd met fraaie bloementapijten.

Battaglia dei fiori: in juni, in Ventimiglia en San Remo. Met de 'bloemenslag' van deze steden in het uiterste westen van de Ligurische kuststrook wordt het hoogtepunt van de bloeiperiode aan de Riviera dei Fiori gevierd.

Festa della Madonna di Montallegro: 1-3 juli, in Rapallo. Het Madonnafeest herinnert aan de eerste Mariaverschij-

ning in de 17e eeuw in de heuvels boven de stad. Hoogtepunt is een groot afsluitend vuurwerk boven zee.

Festa della Madonna dell'Orto: 2 juli, in Chiavari. Tegelijk met de nabijgelegen plaats Rapallo viert het stadje Chiavari het Mariafeest met een processie en vuurwerk.

Festa di Santa Maria Maddalena del Bosco: derde zondag in juli, in Taggia. Een indrukwekkend onderdeel van de festiviteiten is een middeleeuwse dodendans, die vermoedelijk teruggaat tot voorchristelijke culthandelingen.

Festa di San Giacomo: 25 juli, in Levanto. Honderden kleine vlammen verlichten op deze dag de baai van Levanto, er treden vendelzwaaiers op en in een beroemde processie dragen boetelingen de zware houten beelden van de *cristi*.

Jazz- en bluesfestival: tweede helft van juli, in San Remo. In het hoogseizoen kunt u hier bekende musici live zien optreden.

Palio del Golfo: eerste zondag in augustus, in La Spezia. Hoogtepunten van dit feest zijn een zeilwedstrijd en een vuurwerk.

Festa della Torta dei Fieschi: 14 augustus, in Lavagna. Een van de origineelste feesten in de regio. Ter herinnering aan een grafelijk huwelijk in het jaar 1240 wordt een 1300 kg zware taart in 14.000 stukken gesneden en onder de bezoekers verdeeld. Historische optochten, muziek en vuurwerk omlijsten het eetfestijn.

Ferragosto: 15 augustus. Maria-Hemelvaart wordt in veel plaatsen gevierd met processies en straatfeesten. Deze feestdag is van oudsher het hoogtepunt van de zomervakantie.

Agosto Medievale: eerste helft van augustus, in Ventimiglia, www.enteagosto.medievale.it. De hele stad ademt een week lang een middeleeuwse sfeer. Veel inwoners nemen in historische

kostuums deel aan ridderspelen, optochten en processies.

Regata dei Rioni: tweede zondag in september, in Noli. Dit feest herinnert aan de stichting van de onafhankelijke stadstaat Noli in 1193. De verschillende wijken treden tegen elkaar aan in diverse wedstrijden, zoals een roeiwedstrijd.

Festa di San Venerio: 13 september, in Portovenere. De bootprocessie naar Tino in de baai van La Spezia is de enige mogelijkheid om het anders ontoegankelijke eiland te bezoeken.

Gezondheid

Een ziektekostenverzekering in Nederland of België is ook geldig in Italië. U kunt eventueel een Europese gezondheidskaart (EHIC) aanvragen via uw zorgverzekeraar of via www.ehic.nl. Met deze kaart hebt u recht op noodzakelijke medische zorg bij ziekte of een ongeval tijdens uw verblijf in Italië. De kosten worden dan veelal rechtstreeks bij de zorgverzekeraar gedeclareerd. Soms is het handiger om de kosten van een behandeling voor te schieten en later op vertoon van de rekening terug te vragen bij uw verzekeraar.

In geval van nood: bij noodgevallen gaat u naar de eerstehulp post van een ziekenhuis (*pronto soccorso*) of naar de dienstdoende arts (*guardia medica*). De behandeling is doorgaans gratis.

Informatie

In Nederland en België

Nederland heeft geen vestiging van het Italiaans Verkeersbureau. Voor informatie bent u dus aangewezen op internet of op de informatiekantoren in Italië.

In België kunt u voor folders en informatie terecht bij:

ENIT/Italiaanse Nationale Dienst voor Toerisme

Emile Clausstraat 28

Praktische informatie

1050 Brussel
tel. 02 647 11 54
www.enit.it

In Ligurië

In Ligurië kunt u voor toeristische informatie naar de plaatselijke toeristenbureaus gaan. De adressen vindt u in deze gids bij de plaatsbeschrijvingen.

Op internet

www.anwb.nl/vakantie/italie: praktische informatie over het reizen naar en het verblijf in Italië. Ook veel informatie over campings.

www.italievakantieland.nl: website met een schat aan informatie over Italië.

www.italie.nl: breed opgezette website met informatie over het leven in Italië.

www.liguria.info: Nederlandstalige website met tips en wetenswaardigheden over plaatsen in Ligurië en accommodatie.

www.turismoinliguria.it: uitvoerige informatie rond toeristische thema's als accommodatie, eten en drinken, en uitstapjes; alleen in het Italiaans.

www.turismo.provincia.savona.it: website van de provincie Savona met toeristische informatie over de Palmenriviera; ook in het Duits en Engels.

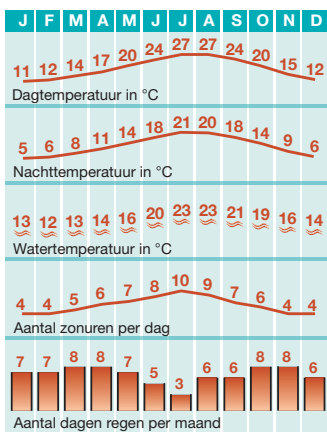
www.turismo.provincia.laspezia.it: website met informatie van de provincie La Spezia; ook in het Duits en Engels.

www.visitgenoa.it: veel praktische tips en wetenswaardigheden over de hoofdstad van Ligurië; ook in het Duits en Engels.

Kinderen

Bambini welkom

Met de kinderen op vakantie in Italië is een tegenstrijdige ervaring. Enerzijds zijn de Italianen erg kindvriendelijk en worden de *bambini* overal vriendelijk behandeld. Vooral kleine kinderen worden door wildvreemde mensen met

Het klimaat in Genua

enthousiasme begroet. Anderzijds zijn er maar weinig speciale voorzieningen voor kinderen, zoals goede speelplaatsen, en ook het reisaanbod voor gezinnen met kinderen is nauwelijks interessant te noemen.

Accommodatie

Vooral als u meerdere of kleine kinderen hebt, is een vakantiewoning of -appartement de beste optie. Hier bent u vrijer in uw doen en laten en u betaalt minder dan in een hotel. Met kinderen naar een restaurant gaan is geen probleem. Niemand zal er iets van zeggen als de kinderen wat lawaai maken of rondlopen in het restaurant – zolang ze het bedienend personeel maar niet voor de voeten lopen.

Uitstapjes

Beslist de moeite waard zijn de attracties in de **oude haven** van **Genua**: het zeeaquarium, het piratenschip *Galeone Neptune*, de kinderstad *Città dei Bambini* en het nieuwe scheepvaartmuseum (zie blz. 39). In de **druipsteengrotten van Toirano** bij Albenga zijn nog boten van beren en sporen van mensen

uit de steentijd te vinden (zie blz. 63). In de zomermaanden vertrekken er vanuit Imperia, Finale Ligure en Genua **boten** om walvissen en dolfinen te gaan observeren.

De grootste 'speelplaats' aan de Italiaanse Riviera is echter ongetwijfeld het strand. De stranden die voor kinderen het meest geschikt zijn, liggen aan de Riviera di Ponente tussen Finale Ligure en Laigueglia.

jaar ook altijd koele en regenachtige dagen kunnen voorkomen. Het hoogtepunt van het bloeiseizoen valt in mei en juni. Vanaf half mei kan al heel goed in zee worden gezwommen. De zomer is zonnig, maar niet extreem warm (de gemiddelde dagtemperatuur in augustus is 28°C). In augustus heerst er op de meeste stranden topdrukke. September en oktober brengen vaak aangenaam nazomerweer.

Klimaat en reisseizoen

De Italiaanse Riviera is het hele jaar door een goede reisbestemming. De winters zijn er mild en vaak schijnt dan de zon. Zelfs in januari ligt de gemiddelde temperatuur overdag boven de 10°C. Een vergelijkbaar warm klimaat vindt u in Italië alleen een stuk zuidelijker bij de Golf van Napels!

Al in februari bloeien er talrijke bomen en bloemen. Vanaf half maart kan het warm worden, hoewel in het voor-

Openingstijden

Winkels: de openingstijden variëren per seizoen en per branche. Als vuistregel geldt: ma.-za. 9-12 en 16.30-19 uur, waarbij veel winkels op ma.-ochtend gesloten blijven. Kleinere levensmiddelenwinkels zijn vaak ook op zo.-ochtend geopend.

Restaurants: 12/12.30-14/14.30 en 19/19.30-21.30/22 uur.

Banken: ma.-vr. 8.30-13.15 en 14.45-15.45 uur.

Veiligheid en noodgevallen

Vooral in Genua worden soms auto's opengebroken. Parkeer uw auto bij voorkeur op een bewaakte parkeerplaats en laat geen waardevolle spullen in de auto achter. Neem ook de (losse) radio en navigatieapparatuur mee! Wees op drukke plekken, zoals in bussen en op markten, alert op zakkenrollers. Buiten Genua komt diefstal veel minder voor en zijn geweldsdelicten een vrijwel onbekend fenomeen.

Belangrijke adressen en telefoonnummers

Nederlands Honorair Consulaat: Piazza della Vittoria 7/11, 16121 Genua, tel. +39 010 56 68 38, conspaesibassige@libero.it, ma.-vr. 9-12 uur, op afspraak.

Belgisch Ereconsulaat: Via Ponte Reale 2 (4e verdieping), 16124 Genua, tel. +39 010 249 82 70, consul@consulbelge.it.

Politie, reddingsdienst: tel. 113.

Brandweer: tel. 115.

Pech onderweg: tel. 116.

Ambulance/ongeval/eerste hulp: tel. 118.

ANWB Alarmcentrale: tel. +31 70 314 14 14.

Blokkeren creditcard: Mastercard tel. 0800 022 58 21, Visa tel. 0800 022 31 10, American Express tel. +31 20 504 80 00 of neem contact op met uw bank.